

Warszawa, 4 października 2018 r.

Rzecznik Praw Dziecka
ul. Przemysłowa 30/32
00-450 Warszawa

***Odpowiedź na zapytanie Rzecznika Praw Dziecka
nr sprawy ZEW.441.1589.2018.ES z dnia 2 października 2018 r.***

Szanowni Państwo,

W dniu 2 października 2018 r. otrzymaliśmy zapytanie od Dyrektora Zespołu ds. Edukacji i Wychowania pani Beaty Sobocińskiej reprezentującej Rzecznika Praw Dziecka z prośbą o udzielenie szczegółowych informacji dotyczących pojawienia się książki „Życie na maksa. Poradnik uczuciowo-seksualny” podczas programu Archipelag Skarbów w Szkole Podstawowej Nr 92 w Warszawie.

Informujemy, że nasz Instytut Profilaktyki Zintegrowanej (IPZIN) dowiedział się o pojawieniu się tej książki na programie z doniesień medialnych. W wyniku podjętych natychmiast działań wyjaśniających ustaliliśmy, że podczas programu Archipelag Skarbów realizowanego w szkole na Żoliborzu przez firmę „Poradnia Psychoterapii i Profilaktyki”, trener programu samowolnie włączył książkę „Życie na maksa” do puli nagród dla wybranych uczniów, a jeden z uczniów wybrał tę nagrodę. Włączenie tej nagrody do puli prezentów przez trenera było bardzo poważnym błędem i samowolą. Szereg tez stawianych w książce stoi w rażącej sprzeczności z zasadami dobrej profilaktyki oraz z przekazem programu Archipelag Skarbów, w którym temat szacunku do kobiet i asertywności przewija się wielokrotnie.

Zgodnie z oświadczeniem Instytutu z dnia 1 października 2018 r., które załączamy do niniejszego pisma, informujemy, że publikacja „Życie na maksa. Poradnik uczuciowo-seksualny” nie jest i nigdy nie była dopuszczona do upowszechniania w trakcie rekomendowanego programu profilaktycznego Archipelag Skarbów. Trzy lata temu zostaliśmy poproszeni o wydanie opinii na temat tej konkretnej książki i nasza ocena była jednoznacznie negatywna. Książka nie została dopuszczona do puli nagród w ramach programu Archipelag Skarbów, a jej wykorzystywanie było przez Instytut jednoznacznie zabronione.

Program Archipelag Skarbów jest realizowany przez szereg podmiotów prawnych (np. fundacji, poradni) uprawnionych przez nasz Instytut i działających pod merytorycznym nadzorem naszego Instytutu w oparciu o szkoleną przez nas kadre. W przypadku realizacji programu w Szkole Podstawowej Nr 92 w Warszawie odpowiedzialnym podmiotem prawnym była firma „Poradnia Psychoterapii i Profilaktyki”. Opisany przez Gazetę Wyborczą i inne media przypadek jest przejawem nie zastosowania się jednego z realizatorów oraz prowadzonej przez niego firmy, formalnie reprezentującej program, wobec szkoły do zaleceń IPZIN. Jest to nieodpowiedzialność i błąd tej osoby. Wobec trenera, który mimo jednoznacznie negatywnej opinii Instytutu o tej publikacji i obowiązującego zakazu dopuścił się naruszenia zasad, wyciągnięte zostały

konsekwencje natury dyscyplinarnej, tj. został pozbawiony z dniem 4 października 2018 r. uprawnień do prowadzenia programu Archipelag Skarbów.

Przywoływane w mediach cytaty z tej książki są skandaliczne oraz stoją w jawnej sprzeczności z przekazem programu, który motywuje dziewczęta do tego, aby żądały szacunku ze strony mężczyzn, uczy asertywności i zdecydowanego stawiania granic, a chłopców uczy szacunku dla kobiet. Znamy liczne przykłady sytuacji, gdy dzięki uczestnictwu w naszym programie dziewczęta zagrożone wykorzystaniem seksualnym zrozumiały, że mają prawo i powinny się w takiej sytuacji bronić. Dzięki programowi wiele skrzywdzonych dziewcząt podjęło decyzję o skorzystaniu z profesjonalnej pomocy psychologicznej.

Program profilaktyki zintegrowanej Archipelag Skarbów cechuje się bardzo pozytywnym podejściem do młodzieży. Odwołuje się do marzeń i pragnień młodych ludzi związanych ze szczęściem w miłości i życiu osobistym oraz realizacją życiowych pasji. Jest oparty na wartościach uniwersalnych, ogólnoludzkich, takich jak: szacunek, miłość, uczciwość w relacjach z innymi. Liczne elementy programu mówią o szacunku wobec dziewcząt i kobiet, przeciwdziałając ich przedmiotowemu traktowaniu przez chłopców, a także przeciwdziałając biernej lub nieasertywnej postawie dziewcząt wobec spotykających je oznak braku szacunku lub przemocy. W przekazie tym budowany jest jednoznaczny obraz właściwej postawy w sytuacji zagrożenia przedmiotowym traktowaniem. Podbudowywaniu zdrowego poczucia własnej wartości u dziewcząt towarzyszy uczenie ich zdecydowanego sprzeciwu i szukania zewnętrznej pomocy w sytuacji, gdy czują się zagrożone.

Młodzież dowiaduje się też o negatywnych konsekwencjach braku szacunku wobec drugiego człowieka oraz o tym, że szacunek jest koniecznym warunkiem dobrej relacji przyjacielskiej lub miłosnej. Jeśli nie ma szacunku należy go żądać, a gdy to nie skutkuje zerwać relację. Na relację bez szacunku w praktyce najczęściej godzą się młode osoby, które nie mają oparcia w otaczających je dorosłych. Z tego względu przekaz o szacunku jest łączony z motywowaniem młodzieży do szukania pomocy u zaufanych dorosłych – począwszy od rodziny i szkoły, aż po profesjonalną pomoc psychologiczną.

Podczas programu Archipelag Skarbów, który trwa dwa następujące po sobie dni, młodzież jest zachęcana do tego, aby przygotować prace twórcze w ramach tzw. Festiwalu Twórczości na jeden z tematów z listy. Jednym z najczęściej wybieranych tematów jest „Szacunek do dziewczyn i kobiet”. Dzięki programowi Archipelag Skarbów dziesiątki tysięcy młodych ludzi w Polsce mogły oglądać i oklaskiwać prace dziewcząt i chłopców mówiących o znaczeniu szacunku do koleżanek, siostr i dorosłych kobiet. Wiele z tych prac jest bardzo wzruszających. Program Archipelag Skarbów sprawia, że objęte nim dziewczęta są bezpieczniejsze, a uczestniczący w nim chłopcy uwrażliwieni.

Element programu mówiący o przemocy seksualnej jest przeprowadzany zgodnie z regułami profesjonalnej wiedzy na ten temat. Od nauczycieli, rodziców i samej młodzieży do IPZIN docierają liczne informacje o sytuacjach, gdzie właśnie dzięki uczestnictwu w programie Archipelag Skarbów dziewczęta lub chłopcy przełamali opory i po raz pierwszy ujawnili przemoc domową, przemoc rówieśniczą lub wykorzystanie seksualne. Oczywiście ujawnianie takich faktów nigdy nie dokonuje się publicznie. Osoby te najczęściej kierowały się do pedagoga lub psychologa szkolnego, którzy wskazywali im dalszą drogę profesjonalnej pomocy psychologicznej. Zdarzało się, że do trenerów prowadzących program dla kolejnego rocznika w danej szkole podchodziła

uczestniczka sprzed roku dzieląc się radością, że dzięki programowi zdecydowała się poszukać pomocy, co przywróciło jej nową nadzieję i chęć życia.

W świetle faktów podanych powyżej, pragniemy wyrazić oburzenie na naruszenie etyki dziennikarskiej i manipulowanie informacjami, z których dla postronnych obserwatorów może wynikać, że publikacja „Życie na maksa” stanowi element programu lub jest jego składową, a tezy zawarte w tej książce są równoznaczne z tezami programu. Zdecydowanie temu zaprzeczamy. Od mediów będziemy domagali się sprostowań.

Program profilaktyczny Archipelag Skarbów jest oparty na naukowych podstawach teoretycznych, wykorzystuje skuteczne strategie profilaktyczne i ma ściśle określone standardy realizacji.

Badania ewaluacyjne nad skutecznością programu Archipelag Skarbów zostały przeprowadzone w latach 2007-2008 (patrz: Grzelak, 2009) we współpracy z PARPA, ORE i KC ds. AIDS zgodnie z zasadami badań ewaluacyjnych (udział grupy kontrolnej, losowy dobór klas do grup badanych, 3 etapy badań, procedura double-blind). W badaniach wzięło udział 1300 gimnazjalistów i wykazały jednoznacznie pozytywny wpływ programu w zakresie ograniczenia zachowań ryzykownych i problemów młodzieży (wpływ ten mierzono porównując wynik badań grupy objętej programem i grupy kontrolnej w trzech etapach badań: przed programem, miesiąc po jego zakończeniu i pół roku po jego zakończeniu).

Przekaz programu profilaktyki zintegrowanej Archipelag Skarbów obejmuje obszar profilaktyki przeciwnarkotykowej, przeciwalkoholowej, profilaktyki przemocy, profilaktyki problemów zdrowia psychicznego (depresja, samobójstwa), profilaktyki ryzykownych zachowań seksualnych oraz profilaktyki związanej z uzależnieniami behawioralnymi (uzależnienie od pornografii).

W trosce o wysoki standard realizacji programu, Instytut Profilaktyki Zintegrowanej monitoruje realizację programu poprzez cykliczne wizytacje na realizacjach programu, gromadzenie szczegółowych sprawozdań po każdej realizacji oraz wyników ankiet na temat programu, w których młodzież, rodzice i nauczyciele uczestniczący w programie (lub towarzyszącym mu spotkaniu dla rodziców i szkoleniu dla rady pedagogicznej) wyrażają opinie na temat programu. Instytut zbiera dane zarówno na etapie przygotowania ekipy trenerów do realizacji programu w konkretnej szkole, jak również w trakcie przebiegu programu oraz po zakończeniu działań trenerów w szkole. Ankiety wypełniane przez rodziców, nauczycieli i pedagoga wskazują na wysoki poziom satysfakcji ze współpracy i zakresu oddziaływania. Wyniki ankiet zbieranych po każdej realizacji programu od młodzieży, rodziców i nauczycieli potwierdzają, że Archipelag Skarbów dobrze wpisuje się w szkolny program wychowawczo-profilaktyczny oraz że spełnia oczekiwania rodziców i wspiera w ich zadaniach. Potwierdzeniem, że nasza praca wspiera rodziców i wychowawców jest to, że zgodnie ze standardem programu muszą w nim uczestniczyć również wychowawcy wszystkich obecnych klas lub inni nauczyciele w przypadku, gdy obecność wychowawców jest niemożliwa. Zgodnie ze standardem programu nie można prowadzić realizacji dla młodzieży, jeśli nie towarzyszy jej spotkanie dla rodziców. Program jest odbierany przez rodziców i nauczycieli jako bardzo ważne wsparcie w wychowaniu. W roku szkolnym 2016/2017 średnia ocen programu Archipelag Skarbów wyniosła (w skali od 1 do 6):

- 4,84 - ocena młodzieży,
- 5,49 - ocena rodziców,
- 5,64 - ocena nauczycieli,

a na przestrzeni ww. roku szkolnego wzięło w nim udział 39 381 gimnazjalistów i uczniów szkół ponadgimnazjalnych, 10 573 rodziców i 5 346 nauczycieli. Średnia ocen utrzymuje się na podobnie wysokim poziomie od wielu lat, a nawet nieznacznie rośnie.

Przytaczamy te fakty, aby pokazać, że Archipelag Skarbów, to program, który uczy młodzież o ich prawach, wzmacnia poczucie własnej wartości i uczy zdecydowanych reakcji na objawy braku szacunku. Instytut Profilaktyki Zintegrowanej od lat troszczy się o wysoką jakość programu, co przynosi owoce w postaci tysięcy młodych ludzi objętych oddziaływaniem profilaktycznym o potwierdzonej skuteczności, a także tysięcy rodziców i wychowawców, którzy odbierają program, jako pomoc w swojej codziennej pracy wychowawczej.

Wśród tych, którym pomagamy, są też dziesiątki ofiar przemocy, dla których program stał się początkiem drogi do odzyskania szacunku do siebie, a jego przekaz pomógł wielu skrzywdzonym osobom szukać właściwego wsparcia.

Wyrażamy ubolewanie, że wieloletnia, codzienna, trudna praca kilkudziesięciu trenerów programu jest bardzo rzadko dostrzegana przez media, a negatywny incydent - nie dotyczący w swej istocie treści programu tylko nieodpowiedzialnie wręczonej uczniowi książki - powoduje lawinę doniesień medialnych, których autorzy wykazują małą troskę o wierność faktom i weryfikację informacji, a dużą determinację do budowania jednostronnego, uproszczonego przekazu i dalekich od prawdy interpretacji.

Z poważaniem,

dr Szymon Grzelak
Prezes Zarządu
Instytut Profilaktyki Zintegrowanej